

Bolig:

LØRDAG 23. JANUAR

RISØR
GJERSTAD
ÅMLI
TVEDESTRAND
VEGÅRSHEI
ARENDAL
FROLAND
GRIMSTAD
BIRKENES
LILLESAND

Uke
3
2021

**FRA FALLEFERDIG «FATTIGMANDS»
HUSMANNSPASS TIL IDYLL**

Side 2-11

**EIENDOMS-
OVERDRAGELSER**

Side 31-35

– Må aldri glemme hvor vi egentlig kommer fra

Parets forbokstaver gravert inn i veggen på husmannsplassen Melaaslia i Gjerstad avgjorde hvor Nancy Ciancio og Torgrim Landsverks plass i Norge skulle være. Å restaurere plassen fra 1799 til sin opprinnelige stand, skulle vise seg å bli bokstavelig talt en møkkete affære.

Linda Askeland
bolig@agderposten.no

Plassen var gjengrodd og bygningene i de fleste øyne riveklare.

– Jeg hadde kjent til Melaaslia siden jeg var liten, og i jula 2013 tok vi turen forbi sammen med min bror, svigerinne og deres sønn på to år. Det var trær og kvister overalt, men ved en tilfeldighet fikk Nancy øye på en signatur på veggen som sa «TN». Tanken kom da umiddelbart – det er jo våre navns forbokstaver. Vi hadde tenkt på å finne oss en liten plass i Norge, nær familie og venner, så etter kort tid bestemte vi oss for å kontakte eieren som kort tid etter bestemte seg for å selge plassen til oss, forklarer Torgrim.

Utflyttet, men sterkt tilknyttet

Torgrim Landsverk har vokst opp i nærheten av Melaaslia, cirka fem minutters rask gange er det mellom husmannsplassen og barndomshjemmet hans. Som 16-åring flyttet han på in-

ternat på Åmli vidaregåande skule.

– En fantastisk bygd og skole med supert miljø, som jeg er lei meg for at nå er lagt ned, påpeker han.

FØR OPPSTART: Slik så det ut i Melaaslia i april 2014, før arbeidet med plassen startet. Foto: Privat

Tilknytningen til Gjerstad har alltid vært sterk, og han var hjemme ukentlig eller månedlig fram til han flyttet til USA.

– Det var kjærligheten til Nancy som brakte meg til USA. Etter 4 1/2 år med langdistanseforhold, var det på

tide å slå opp eller å flytte, det ble det siste alternativet, skriver han i en e-post, som intervjuet foregår via på grunn av tidsforskjellen.

Ektefellen Nancy Ciancio er nemlig født og oppvokst i Denver, Colorado, men har røtter fra Sør-Italia.

Nå bor de to i Denver, Colorado, hvor de er selvstendig næringsdrivende, og driver med utleie og forvaltning av et par mindre næringseidommer.

For bratt for damer?

Melaaslia, også kjent som Lia, er en gammel husmannsplass uten bilvei eller innlagt vann. Der har det ikke bodd folk siden 1985, da Halvor Lia flyttet på sykehjem.

Det er så bratt at Gjerstad Historielag, ved Torstein Skaali, har uttalt følgende om plassen, i et brev datert 2007:

«Det er for bratt til å få kjerring dit i moderne tid»

«Kjerring» i Gjerstad og Vegårshei

SISTE FASTBOENDE: Halvor Lia (1902-1996), i døra i Melaaslia, er den siste som bodde fast her. Han flyttet i 1985. Foto: Privat

HÅNDARBEID: Bandkniv ble benyttet mye i arbeidet med å fjerne bark og annet fra tømmerstokkene. Foto: Privat

skal visst være et positivt ladet ord, som i «kjær», ifølge muntlige kilder. Språkrådet har riktignok andre definisjoner, men vi lar lokale uttrykk ha rangen akkurat her.

– He-he ... ja, dette har jeg tenkt på selv også. Torstein Skaali var en veldig gild kar med mye kunnskap om historie og lokale forhold. Siste gang jeg traff han før sin død, fortalte jeg han at vi hadde kjøpt Melaaslia. Jeg tror og håper at han totte (syntes) det var stas, og gledelig er det jo at han tok feil, ei kjerring har fått gleden av Melaaslia også i moderne tid.

Torgrim bekrefter i samme e-post at ordet kjerring så absolutt er et positivt ladet ord på hans trakter.

For bratt eller for falleferdig – for Torgrim og Nancy var Melaaslia en bevaringsverdig husmannsplass, og flere års møysommelig arbeid tok til på våningshuset, eller «staua», uthuset og landskapet rundt.

To års ryddejobb

Naturen og tidens tann hadde gjort sitt med plassen – med vegetasjon og jord oppover veggene, store stokkmaur og råteskader i deler av tømra, dårlige tak og en svært svekket uthuskonstruksjon. Med lite kunnskap om istandsetting av bygninger, men med stor lærevilje, kontaktet parete fylkeskommunen for råd, og knyttet til seg håndverkere som er gode på tradisjonshåndverk. Kulturminnefondet og kulturminnevernavdelingen i fylket var enig i vurderingen deres, og støttet prosjektet både økonomisk og med rådgivning.

Konstruksjonen på uthuset ble istandsatt, takene tekt, låvebrua gjenoppbygd og laftekassen som var fjøs, er blitt reparert. Alt gjort i tråd

JULI 2017: Sollie Bygg i arbeid med ny låvebru. Foto: Privat

MAI 2018: Torgrim Landsverk på låvebrua. Foto: Kai Ove Sandåker

JUNI 2016: Mye av nordvestsiden av tømra på «staua» måtte skiftes ut på grunn av fukt- og maurskader. Foto: Privat

FAMILIEPROSJEKT: Nancy og svigermor Haldis Landsverk vasker tingene og setter de på plass igjen i den restaurerte staua. Torgrims foreldre har vært en uerstattelig ressurs i prosessen. Foto: Privat

RUSSISK KRIGSFANGE: Denne sponfulgen la paret først til side, og fant senere ut at den var laget av en russisk krigsfange i fangeleir i Gjerstad under 2.verdenskrig. Foto: Privat

med gamle håndverksmetoder. Stua fikk tilbake vindustypen den hadde hatt tidligere, håndlagde med enkle glass. Pipa og skorstein er reparert med leire, og nytt tak ble lagt med cirka 5000 trestikker av gran, stukket og lagt av et flott dugnadslag i forbindelse med et kurs i regi av fylkeskommunen over en helg.

– *Visste dere hvor mye jobb det ville bli?*

– Vi visste nok at det ville bli noe jobb, spesielt arbeidet med å rydde land og åpne opp rundt bygningsmassen. Bare den jobben i seg selv tok våre ferier i to år, før vi fikk satt i gang istandsettingsarbeidet. I de to årene brukte vi tiden godt, vi ble kjent med kulturminnevernseksjonen i fylket og dyktige tradisjonshåndverkere, som forklarte om søknadsprosesser, motiverte og ledet oss mot hva Melaaslia i dag har blitt – et godt bevart eksempel på en husmannsplass i Agder.

I ekstase av avføring

– *Et spennende byggemateriale ble oppdaget i Melaaslia, kan du fortelle mer om det?*

– He-he ... Er det kumøkka du tenker på? Da vi tok av den dårlige kledningen med tett plastikk under fra tidlig 1980-tallet, oppdaget vi at tømra var smurt inn med kumøkk på langveggene. Da tømrer fra Sollie Bygg og Kulturminnefondet fikk se dette, ble de helt i ekstase, for det hadde de aldri sett før. I løpet av årene etter dette har en funnet noen veldig få eksempler av dette i Norge, men det er nok grunn til å tro at dette var mer vanlig før i tiden enn det vi har trodd. Før spiste ikke dyrene kraftfôr, så da hadde møkka en god konsistens. Møkka er jo diffusjonsåpen, så den puster og lar luft komme både

IDYLLISK STUE: Flott vintervær i Melaaslia februar 2019. Foto: Privat

– **GI BARNA EI ØKS FØR NETTBRETTET TAR DEM:** Magnus Beisland Haugen (til venstre) og Emil Beisland Haugen i arbeid i mai 2018. Foto: Privat

JULI 2017: Eystein Greibrokk i arbeid med leirepussen. Finpuss og maling tok paret seg av selv. Foto: Privat

RO I «STAU»: Nancy leser bok i den gamle senga, på julaften 2019. Foto: Privat

FOR BRATT FOR MODERNE KVINNER?: Her tok kanskje historielagets mann feil, for Nancy storkoser seg på husmannsplassen. Her rydder hun kvist i 2015. Foto: Privat

FRA «MURSTEINSROMMET» I USA: - Bordtoppen kjøpte Nancy når hun arbeidet i Marokko for mange år siden. Sofaen fikk hun ideen fra i et blad, og siden vi er så heldige å ha en del aktive møbeltapetsere i byen, så fikk vi den laget etter tegninger vi gav dem. Møbeltapetsere er et godt gammelt yrke som en skulle sett blomstre igjen, på den måten kunne en kjøpe mer lokallaget og få reparert/fornytt istedenfor å kaste, skriver Torgrim. Foto: Privat

TIPS FRA NANCY OG TORGRIM

- Gjenbruk er bra for miljøet og materialene i gamle bygg er ofte av mye bedre kvalitet enn i dagens. Ser du et falleferdig hus som står tomt, så vær ikke redd for å spørre huseieren både en eller to ganger, om du kan få kjøpe huset. Ofte tar det folk tid å gi slipp på noe som har vært i slekta lenge, selv om det står til forfall.
- Kulturminnevernmyndighetene i fylkene er din støttespiller. Få tidlig inn folk med kompetanse innen bygningsvern og tradisjonshåndverk. Dette vil besvare mange kjente og ukjente spørsmål, og kan spare deg for uventede utgifter. Virker ikke håndverkeren motivert eller interessert i bygningsmassen/plassen din, start umiddelbart å lete etter noen andre. En god håndverker er det eventuelt verdt å måtte

vente på. Ta også kontakt med andre som du vet har gjennomført lignende prosjekt, de vil nok gleden del av sine erfaringer.

- Kast ikke ting som kan oppfattes som «søppel» i startfasen. Legg det til side, og gå igjennom det på nytt senere når istandsettingen er ferdig. Du vil helt sikkert finne noe «søppel» som du vil elske og bli glad for at du tok vare på.
- Lokale sagbruk tilbyr ofte den beste kunnskapen og kvaliteten på materialene. Kjøp og støtt derfor det lokale og kortreiste, og få med på kjøpet materialer som vil vare lengre.
- Ta mange bilder underveis, gled deg over hvert skritt. Ta pauser, drikk kaffe, spis lefser og slå av en god prat med naboer og andre nysgjerrige forbi passerende. Folk vil garantert stik-

ke innom for å sjekke status på alt det fantastiske fine ingen trodde skulle skje med den unike plassen din.

- Vær stolt over det du gjør. Det du gjør for plassen din er ikke bare til glede for deg selv, men også for hele nærmiljøet og besøkende, selv om de kanskje bare kjører eller går forbi – du bidrar rett og slett til å forskjønne ditt nabolag.
- Få råd og tilskudd: Bygg og Bevar (www.byggogbevar.no), Handverkslaget (www.handverkslaget.no), Kulturminnefondet (www.kulturminnefondet.no), Stiftelsen UNI (www.stiftelsen-uni.no), Ta et Tak Aksjonen og Rydd et Kulturminne (www.kulturarv.no/aksjoner), Agder fylkeskommune (www.agderfk.no/vare-tjenester/kulturminnevern-og-kulturturisme/tilskudd-kulturminnevern).

PRISVINNERE: Nancy Ciancio og Torgrim Landsverks restaurering av Husmannsplassen Melaaslia i Gjerstad ga dem bygningsvernprisen i 2018. Bildet er fra en tur til Svalbard. Foto: Privat

inn og ut. Det var derfor gøy å fortsette tradisjonen med å legge på ny kumøkk der det manglet, så ei telemarksku i Tvedestrand ble derfor satt på streng kur i ei veketid uten tilgang på kraftfôr. Resultatet ble topp, og det var lett å jobbe med materialet og ubehagelig luktet det heller ikke.

Hedret i Halvors klær

I 2018 ble paret hedret for sitt arbeid da de mottok Aust-Agder fylkeskommunes Bygningsvernpris.

Under overrekkelsen hadde Torgrim på seg bukse, bukseselene og slippet til Halvor Lia, den siste mannen som bodde på husmannsplassen.

– Da vi overtok Melaaslia var der en egen musettett boks under senga med fullt av klær i. Disse la vi på et musettett sted, og senere vasket vi dem en rekke ganger slik at lukta over å ha ligget i et rått hus i over 30 år nesten ble borte. Halvor Lia var en ganske kort mann, slik at buksene ble mer som nikkere for min del, men jeg had-

de noen bunadstrømper som jeg passet til antrekket med, så det gikk fint.

Lært mye om norsk kulturarv

– *Hva er det med slike steder som fascinerer dere?*

– Godt spørsmål ... først var det jo nærheten til familie, men spesielt jeg var jo klar over hvem som hadde bodd her før. For Nancy var det ganske spesielt, fordi hun fikk lære mye om norsk kultur og bygningsarv. Jo mer vi har jobbet med prosjektet, jo mer har vi lært. Det viktigste tror jeg er at vi som nasjon har utviklet oss raskt, på relativt veldig kort tid og på godt og vondt. Vi har blitt et av de rikeste land i verden, samtidig har vi kanskje mistet noe på veien. Derfor er Melaaslia og andre gjenværende intakte husmannsplasser særdeles viktig å ta vare på, for vi som nasjon må aldri glemme hvor vi egentlig kommer fra, påpeker Torgrim.

Han forklarer at det til dels var store regionale forskjeller blant husmen-

nene.

– Verst var det nok på de store gårdene på Østlandet og i Trøndelag, og bedre var det på de mindre stedene som på Vestlandet og Sørlandet. Men også på Sørlandet var det forskjeller, og det er grunn til å tro at ingen av dem satt godt i det.

I Gjerstad kirkebok over begravde i 1831 sto det om første eier, Halvor Andersen (født cirka 1760) «Gift som husmann og fattiglem». Melaaslia ble småbruk etter å ha blitt frikjøpt fra gården Melås «Der Nord» i 1908.

Engasjert

Torgrims blogg, husmannsplassen.com, røper at engasjementet for bevaring går langt ut over Melaaslia. Det er mange ting han gjerne skulle sett ble gitt et større fokus.

– Bevaring av gamle bygg er nært koblet til miljøvern og våre mål om å nå bærekraftsmålene til FN. Vi må snu holdningene i folket fra «bruk og kast», til «bruk og gjenbruk». Beva-

SKRIFTEN PÅ UTHUSVEGGEN: - Vi valgte å se «Torgrim og Nancy», men hvis noen andre vet hvem disse initialene kan tilhøre, vennligst si i fra, sier Torgrim. Foto: Privat

MED PÅ KJØPET: Kjøkkenbordet da Nancy og Torgrim overtok stedet, med bibel og en reisebrosjyre fra USA fra 1980-tallet, samt muselort. Foto: Privat

VARME AV KUMØKK: Arvid Sollie fra Sollie Bygg smører på ny diffusjonsåpen isolering (les: kumøkk). Foto: Privat

OPPSPIST: Oppspist hjørne som førte til at uthuset måtte løftes 20 cm opp for å få rettet opp bygget. Kun delene av tømmeret som var råtnet ble byttet ut.

BEVISET: Plaketten for Bygningsvernprisen har fått sin plass på «stauebygget». Foto: Privat

TAKREPARASJONER: Mest mulig av de gamle takstikkene ble bevart. Foto: Privat

ring er også viktig for vår identitet og vår kulturarv, for eksempel slik som de mange håndverkstradisjonene som står i fare for å gå tapt.

Han ønsker at flere eiendomsmedglere setter seg inn i støtteordninger for gamle bygg, og slutter å skrive «rivningsobjekt» og «kondemnabelt bygg» i sine salgsprospekter.

- Det sender ut dårlige signaler. Istedenfor burde de se det positive i at gamle bygg er bygd med betraktelig mye bedre materialer enn i dag og alltid kan reddes, så får det heller være opp til en kjøper å bestemme om de vil sette i stand eller ei. Videre skulle jeg ønske at Norges kommuner satte et større fokus på gjenbruk av gamle bygg som står til forfall, ved å motivere eiere til å selge slik at en får nye eiere som har lyst til å bosette seg og å ta vare på dem, istedenfor å etablere nye og dyre boligfelt i utkantområder. Mange ressurssterke folk flytter ikke til bygda for å bosette seg i et boligfelt, likt der de kommer ifra. Jeg tror mange tilflyttere ønsker seg noe unikt med historie og sjel, det vil virkelig gi verdiskaping, lys i vinduene og ny giv i

mange bygder, sier Torgrim.

Han reagerer også på at mange skoler ikke lengre har sløydsal, keramikk eller formingsrom.

- Det er selvfølgelig penger spart, men også håndverk og kunnskap tapt. Alle er og kan ikke være akademikere og det er ikke bærekraftig å være avhengige av alt vi trenger fra utlandet. Mitt inntrykk er at noen av de fineste yrkene er de som tar i bruk hele mennesket, der man må beherske både hode og kroppen, og her må sløyden og formingsfagene komme bedre fram. Hvis Utdanningsdirektoratet mente alvor om håndverk, så ville fagplan, rammer og bevilgninger sett annerledes ut.

Ikke bare gammelt

- *Hvordan skiller den seg fra boligen deres i Denver?*

- Det er nok to forskjellige verdener, men et fellestrekk er at begge plassene er gamle. Melaaslia ble bygget i 1799, mens huset vårt i Denver ble bygget i 1914, noe som er gammelt i forhold til når området ble etablert. Melaaslia er 24 kvadratmeter stor,

mens huset vi kjøpte her i Denver i 2011 er 300 kvadratmeter. Vi har ikke behov for all den plassen, men det er slik de bygger hus her, nemlig altfor store. At der bodde ti mennesker på 24 kvadratmeter i Melaaslia og nå to mennesker på 300 kvadratmeter, sier jo litt om hvor privilegerte vi har blitt i den vestlige verden.

Når det gjelder interiør, er både Nancy og Torgrim glad i gamle ting, men liker også å følge med i tiden med moderne ting.

- Vi tror at det går fint an å kombinere gammelt og nytt. Kombinerer man noen få ting man er riktig glad i, ting av kvalitet som skal kunne vare livet ut, istedenfor kvantitet, så blir sluttresultatet uansett veldig bra og noe som vil se bra ut i evig tid. Hvis vi ønsker å friske ting opp litt, så kan dette raskt gjøres med puter og lignende som gir rommet en «ny» følelse.

Fått gjenstander fra plassen i gave

- *Hva er favorittinteriøret deres i Melaaslia?*

- Veldig vanskelig spørsmål, fordi det har blitt så mange ting. Men de

PRISVINNERE: På vegne av Nancy og Torgrim, mottar Torgrim Landsverk bygningsvernprisen fra fylkesordfører Gro Bråten i 2018. Foto: Jan Aabøe, Aust-Agder fylkeskommune.

tingene som betyr mest for oss, er de tingene som har vært på reise fra 1980-tallet da de ble gitt bort, men som nå har kommet tilbake igjen fordi de som fikk disse gavene ønsket at Melaasia skulle få dem tilbake etter å ha sett at Melaasia er reddet. Dette har virkelig rørt oss og har gjort til at Melaasia har blitt et enda viktigere og mer intakt kulturminne. Men så har vi også oppdaget ting som vi tidligere i prosessen la til side fordi vi ikke visste hva det var, slik som en gammel sponfugl som vi senere lærte fra tidligere Byantikvar i Risør og Kragere, Tanja Røskar, at var laget av en russisk krigsfange som var plassert i en arbeidsleir i Gjerstad under 2. verdenskrig.

– **Og i huset deres i Denver?**

– Vårt hjem i Denver bærer nok preg av ulike kulturer, samtidig som vi har bevart alt av den originale «Arts and Craft» og «Bungalow»-stilen som fantes da vi kjøpte huset. Bord fra Marokko hvor Nancy jobbet en stund, rosemalt bolle fra håndverkere i USA som bevarer norske tradisjoner, teppe fra Iran kjøpt av Nancys

far, og møbel som Nancy selv har satt i live fordi vi er heldige som har et aktivt møbeltapetserer-miljø i Denver, er noen av våre favoritter.

Hjemme overalt

– **Hva liker dere å gjøre når dere ikke restaurerer gamle husmannsplasser eller engasjerer dere i bevaring?**

– Det er mange ting vi er glade i, men friluftsliv og reising er en viktig del av livet vårt, det var slik vi møtte hverandre mens på reise i Australia. Begge har jobbet i utlandet i perioder, samt at med familie og venner spredt godt omkring i verden, så forsøker vi å bruke en del tid på dette mens vi fortsatt kan. Verden er et vakkert sted hvor vi føler oss hjemme stort sett overalt, selv om vi selvfølgelig føler oss mest hjemme der familien og våre nærmeste bor. Vi er veldig takknemlige for de gode menneskene vi har i våre liv og for at vi kan engasjere oss i ting som står vårt hjerte nært.

– **Har dere planer om å flytte tilbake til Norge og eventuelt Gjerstad?**

– Med spesielt de siste fire årene i minne så har våre tanker om flytting

strefet oss mer enn en gang. USA har en stor jobb foran seg for å løse ulikheter, rasisme og politiske skiller. Per i dag gjør familieforetaket det noe utfordrende å flytte tilbake, men skjer det, så står Gjerstad veldig høyt på listen over steder vi kunne tenkt oss å bo. Gjerstad er et fantastisk sted å bo, med utrolig mange gilde mennesker, og god nærhet til både sjø, fjell og by.

Kjenner du til

TIPS OSS!

KJENNER DU TIL EN BOLIG
ELLER PERSONER MED EN
INTERESSE FOR INTERIØR,
SOM AGDERPOSTEN
BØR BESØKE?

TIPS OSS PÅ
BOLIG@AGDERPOSTEN.NO